

IMPRESSIEVERSLAG bijeenkomst statenleden van de drie Groene Hartprovincies op 27 maart 2018 in het provinciehuis Utrecht

Aanwezig:

Leden van GS (tevens leden Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart):

A. Bom-Lemstra (Zuid-Holland), M. Maasdam (Utrecht), A. Tekin (Noord-Holland)

Leden van PS: provincies Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland

Leden: van de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart

Gespreksleider: Elisabeth van den Hoogen

Voorzitter: Ali Dekker

Betreft: **gecombineerde statenbijeenkomst over het Groene Hart**

Mevrouw Ali Dekker, voorzitter van de Utrechtse Statencommissie RGW, heet alle aanwezigen welkom in deze gezamenlijke Statenvergadering van de provincies Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland over het Groene Hart.

De volgende punten worden besproken:

1. Wat is de aanleiding van deze gecombineerde Statenvergadering?
2. Een gesprek over de opgave in het Groene Hart
3. Het vervolg.

Eerst komt de storyteller ter vergadering met “een goed verhaal” over het Groene Hart: hoe het was, hoe het is en hoe het zou moeten worden. Centraal in het verhaal staat de melkveehouder Herman van Veenweiden, die in het veenweidegebied woont en wiens oude boerderij, evenals de landweggetjes in de omgeving, door veenoxidatie dreigt te verzakken. Hij roept zijn erfgenamen op om te zorgen voor een nieuwe toekomst van het Groene Hart “van en voor iedereen”, wetend dat zijn traditionele boerenbedrijf zo niet kan worden voortgezet. Maar een nieuwe toekomst voor het Groene Hart vraagt om eensgezindheid van alle erfgenamen.

Hoe dat verhaal afloopt, gaan de Provinciale Staten van de drie Groene Hartprovincies bepalen.

1. Wat is de aanleiding van deze gecombineerde Statenvergadering?

Gedeputeerde Adri Bom, voorzitter van de Stuurgroep nationaal Landschap Groene Hart, gaat in op de nota “het Perspectief Groene Hart 2040”. De aanleiding tot het ontstaan van deze nota was de constatering van de stuurgroep dat het ruimtelijk beleid van de drie Groene Hart provincies op een aantal belangrijke thema’s niet eenduidig is. In de nota wordt het perspectief 2040 geschetst voor de structurerende elementen, zoals bodemdaling, economie, energietransitie en infrastructuur. Al die elementen zijn, met veel input van inwoners en organisaties uit het Groene Hart, uitgewerkt en worden bouwstenen voor de omgevingsvisies van gemeenten en provincies.

De stuurgroep deed tijdens de vele gesprekken met inwoners veel inspiratie op.

Zij hoopt dat de drie Staten het proces in gezamenlijkheid verder kunnen brengen. Belangrijk is het dat de Staten en de omliggende gemeenten van de drie provincies op dat proces blijven aangehaakt.

Zij wil graag over de hiervoor genoemde structurerende elementen scherpere afspraken maken, ook om perspectief te kunnen geven aan de inwoners van het gebied. Dat vraagt wel om duidelijke keuzes.

Vorige week is er tussen vele maatschappelijke organisaties, het ministerie en provincies een green deal gesloten over de participatie van de omgeving bij duurzame energieprojecten. Spreekster vindt participatie een groot goed. Alle staten zijn voorstander van participatie, maar tegelijkertijd is het een zoektocht hoe de informatie uit de samenleving het best kan worden opgehaald. Zij stelt voor vooraf met elkaar af te spreken wanneer participatie voldoende gerealiseerd is voor de verschillende thema's die vanavond de revue passeren.

2. Een gesprek over de opgave in het Groene Hart

Het gesprek tussen de statenleden, dat geleid wordt door Elisabeth van den Hoogen, zal gevoerd worden aan de hand van stellingen en/of dilemma's. In het midden van de zaal is een lijn getrokken. De voorstanders van een stelling kunnen aan de ene kant gaan staan en de tegenstanders aan de andere kant. Degenen die geen uitgesproken mening hebben, kunnen midden op de lijn gaan staan.

a. AANPAK VAN BODEMDALING IN LANDELIJK GEBIED

Gedeputeerde Tekin licht dit punt kort toe. De bodemdaling en de natuurinclusieve landbouw staan hoog op de politieke agenda van Noord-Holland. PS van Noord-Holland hebben gisteren € 2 miljoen extra beschikbaar gesteld om dit jaar gezamenlijk aan het tegengaan van de bodemdaling te gaan werken. Er is voldoende kennis en know how beschikbaar, maar nu moeten de krachten worden gebundeld om concrete stappen te kunnen zetten.

Links: is rentabiliteit van de melkveehouderij de belangrijkste randvoorwaarde?

Rechts: is afremmen door vernatting noodzaak met of zonder melkveehouderij?

Keuzes voor links:

Statenlid Utrecht: vindt het jammer dat er met dit dilemma een tegenstelling wordt gecreëerd die er z.i. niet is. De stelling "met of zonder melkveehouderij" vindt hij merkwaardig. Wil men het Groene Hart open houden, dan hoort de veehouderij daar in thuis maar dat is alleen mogelijk wanneer de bedrijfstak rendabel kan zijn. Overigens bepaalt niet de politiek de rentabiliteit van bedrijven: dat doen ondernemers zelf. Belangrijk is het dat er keuzes worden gemaakt welke gebieden in de toekomst wel en niet bruikbaar blijven voor de agrarische bedrijven.

Statenlid NH: geeft aan dat onderzoek uitwijst dat niet alleen vernatting de bodemdaling kan afremmen. Het alleen maar uitgaan van vernatting is een verkeerd uitgangspunt, omdat er ook andere methodes zijn. Maatwerk is nodig. De rentabiliteit van de veehouderij is belangrijk. Bedrijven hebben vaak veel geld geïnvesteerd. Het ophogen van het waterpeil kan niet de enige oplossing zijn. Nagegaan moet worden welke oplossingen er voor de bedrijfstak zijn.

Statenlid ZH: meent dat er veel mogelijkheden zijn om de bodemdaling tegen te gaan, of zelfs bijna stil te zetten, met behoud van de melkveehouderij. Wel is het zaak dat geboden kansen daadwerkelijk worden gepakt. De bodemdaling moet niet worden gebruikt om een ander thema in te vullen: bodemdaling invullen met uitsluitend natuur is de wens van natuurorganisaties. Men dient zich te

realiseren dat het weg saneren van de melkveehouderij heel veel geld gaat kosten. De kosten van het tegengaan van bodemdaling is binnenstedelijk vele malen duurder dan in het buitengebied. De kosten en baten moeten goed in de gaten worden gehouden.

Woordvoerder Waterschap Rijnland: kiest voor de linkse stelling omdat de waterschappen de opdracht hebben de functies in een gebied te faciliteren. De peilen moeten zodanig worden gehandhaafd, dat er in het buitengebied geboerd kan worden en er gewoond kan worden in stedelijk gebied. Het waterschap gaat een ander peil hanteren, wanneer daartoe wordt besloten door provincies en gemeenten. Ook deze spreker meent dat er veel meer mogelijkheden zijn om de bodemdaling te remmen dan uitsluitend door vernatting. Ondernemers hebben rendement nodig om te kunnen investeren.

Statenlid ZH: vindt dat er ten onrechte wordt gesproken over bodemdaling terwijl het gaat om inklinking en verbranding van de bodem. Dat proces werd eeuwen geleden na de ontbossing van Nederland ingezet. De enige manier om de veenweiden op peil te houden is terug te gaan naar de tijd dat ze op natuurlijke wijze werden aangevuld, nl. met afstervend struweel en bomen. Het is onjuist om dat lopende proces nu met ad hoc maatregelen te onderbreken.

Belangrijk is het dat de aanwezige melkveehouders niet met verlies gaan draaien. Rentabiliteit van die bedrijven is nodig, anders is men die bedrijfstak sowieso kwijt.

Statenlid Utrecht: de bodemdaling is het gevolg van het inklinken van het veen, wanneer er geen vocht bij het veen komt. Daardoor ontstaat oxidatie. Met onderwaterdrainage wordt er in droge tijden water in de bodem geïnfiltreerd. Dat biedt veel mogelijkheden en dient ieders belang. De tegenstelling die hier wordt gecreëerd, is er z.i. niet. Belangrijk is het in het gebied na te vragen hoe het probleem moet worden aangepakt.

Statenlid ZH: Ondernemers moeten een businesscase hebben om de vernatting op grote schaal te kunnen toepassen. De ondernemer moet uiteindelijk de innovatie in zijn bedrijf doorvoeren. De innovaties komen voort uit de onderzoeksbureaus, maar er zijn nog steeds meer vragen dan antwoorden. Een grootschalige aanpak kan niet alleen worden betaald door natuurorganisaties of de politiek. De ondernemers moeten dit rendabel maken.

Gedeputeerde Maasdam licht toe dat het Veenweide-innovatiecentrum samen met boeren onderzoekt welke beweging er gemaakt kan worden en welke oplossingen bijdragen aan de continuïteit van het boerenbedrijf, als het gaat om rentabiliteit, afzetmarkten, nieuwe producten en onder water drainage. De programma's zijn vooral stimulerend van aard, met de nadruk op duurzame oplossingen.

Opmerking: als het CDA en de VVD zouden besluiten om de hectaretoeslag in het gemeenschappelijk landbouwbeleid om te zetten in innovatiesubsidies, dan is er bijzonder veel geld beschikbaar en kan men morgen in het Groene Hart aan de slag.

Keuzes voor rechts:

Statenlid NH: de bodemdaling moet beslist worden aangepakt en gezamenlijk moet worden onderzocht hoe dat het beste kan worden afgeremd. De mensen die al generaties in het gebied boeren,

moeten daar toekomstperspectief hebben. Het is wel de vraag of er melkveehouderijen kunnen blijven bestaan. Urgentie is geboden: daarom hebben PS van Noord-Holland ook een extra bedrag van € 2 miljoen extra beschikbaar gesteld.

Statenlid NH: vindt het belangrijk eerst na te gaan wat mogelijk is om de bodemdaling af te remmen en vervolgens te onderzoeken waar wat mogelijk is, bv. waar de veehouderij wel of niet kan blijven. Dan geldt het credo: functie volgt peil en niet peil volgt functie. Wat hem betreft mogen de gemalen morgen al wat langzamer gaan draaien, dan gaat het de goede kant op. Een peil van 2.20 m is wat hem betreft acceptabel.

Statenlid ZH: meent dat het dilemma zichzelf oplost. Doorgaan met de huidige veestapel maakt dat het vee in 2050 verantwoordelijk wordt voor de totale toegestane Co2 uitstoot. Aan de klimaattafels zal duidelijk worden dat de veestapel drastisch moet worden ingekrompen. Daarmee kan worden gestart in het Groene Hart, dat binnen 5 tot 10 jaar aanzienlijk kan worden vernat. Reductie van de veehouderij moet daar plaatsvinden, waar het landschap dat vereist.

Statenlid NH: vindt het belangrijk dat de mensen, die in een economische sector werken, worden beschermd. Als dat kan met minder schade voor de landbouw, dan moet dat zeker worden gedaan. Belangrijk is het op dat vlak experimenten in te zetten. Wil men echte stappen gaan zetten, dan moet het waterpeil worden verhoogd. Inpakken op grote schaal is erg kostbaar.

Statenlid NH: merkt op dat het Perspectief 2040, dat door alle provincies wordt omarmd, uitgaat van de stelling: afremmen door vernatting is noodzaak, met of zonder melkveehouderij. Het werken aan het stoppen van de bodemdaling, wil niet zeggen dat de ontwikkeling van het boerenbedrijf daarin niet tegelijkertijd kan worden meegenomen, met aansluiting c.q. omschakeling naar nieuwe functies. Die keuze ligt nu voor. Dat betekent dat de boerenbedrijven zich moeten gaan herontwikkelen en op dat vlak zijn er ook veel experimenten gaande, o.a. in Duitsland.

Moeite heeft spreker met de linker stelling die uitsluitend op de melkveehouderij gericht is. Het is voor deze sector nu al moeilijk het hoofd boven water te houden. Subsidiar wordt gezocht naar andere activiteiten naast de melkveehouderij. De rentabiliteit van de veehouderij zal in dit gebied op termijn niet houdbaar zijn, zo vreest hij.

Midden op de lijn:

Statenlid NH: weet niet hoeveel melkveehouders er in het Groene Hart gevestigd zijn. Zij wil vooral een balans vinden tussen de linker en rechter stelling. De melkveehouders zijn voor het gebied erg belangrijk maar tegelijkertijd is vernatting nodig om bodemdaling tegen te gaan.

Stuurgroep lid: wijst erop dat het Groene Hart 180.000 ha. omvat en daar werken ruim 1800 melkveehouderijen. Eerdere plannen om van dit gebied natuur te maken, waren volgens Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer onbetaalbaar. Het is de vraag hoe het tegengaan van de bodemdaling met behoud van de melkveehouderij moet worden georganiseerd. Er zijn veel vragen maar nog niet veel antwoorden. Binnenkort wordt er in een gebied van 300 ha. onderwaterdrainage toegepast en dan wordt beoordeeld hoe dat functioneert. Soms wordt het Groene Hart vergeleken met Central

Park. Echter, Central Park omvat 340 ha tegen 180.000 ha. Groene Hart. Belangrijk is het te weten over welke schaal men het heeft.

Een ander lid van de Stuurgroep wijt erop dat de melkveehouderij volop bezig is met vernatting. Het zakken van het veen kan wel worden afgeremd, maar stoppen is niet mogelijk. Men dient zich dat terdege te realiseren. Overigens wonen er niet alleen agrariërs in het gebied, maar ook vele burgers. Nu al is in bepaalde gebieden zichtbaar dat ze voor bepaalde functies niet meer geschikt zijn. Het Groene Hart moet dan ook niet als eenheid worden gezien. Nagegaan moet worden wat er in welk gebied mogelijk is en welke maatregelen daar passen.

Ook gedeputeerde Tekin vindt het jammer dat er een z.i. onterechte tegenstelling met dit dilemma wordt gecreëerd. Het is zaak dat alle portefeuillehouders van de drie provincies dit probleem integraal gaan oppakken.

Zijn stelling is: "Wil men bij de linkse stelling uitkomen, dan moet men bij de rechtse stelling beginnen.", en dat samen met LTO, agrariërs, natuurorganisaties en anderen. Nu moeten er heldere politieke keuzes worden gemaakt. Hij is ervan overtuigd dat er in het Groene Hart geboerd kan blijven worden, maar dan wel op een andere manier. Dat alles gaat geld kosten en niet alleen de provincies kunnen dat betalen. Alle partijen zijn nodig om stappen te kunnen zetten.

b. HET GROENE HART MAAKT RUIMTE VOOR ENERGIETRANSITIE DOOR:

Links: gezamenlijk een masterplan op te stellen voor geschikte locaties voor energielandschappen.

Rechts: faciliteren van bottom-up initiatieven die passen binnen de algemene ruimtelijke kaders.

Gedeputeerde Maasdam licht dit thema kort toe. Er zullen in het Groene Hart energielandschappen gaan ontstaan en ook deze vragen om ruimte. Waar krijgen de energielandschappen een plek met respect voor natuur en cultuurhistorie?

Keuze voor links:

Spreekster is voorstander van het faciliteren van bottom-up initiatieven, maar zij vreest dat dit bij dit onderwerp erg lastig gaat worden. Dat betekent h.i. dat de provinciale overheid een masterplan moet gaan maken. Dat is nodig om stappen te kunnen zetten.

Spreker merkt op dat er her en der veel weerstand is ontstaan tegen windmolens, juist tegen de initiatieven die boeren op dat vlak werden toegestaan. Al die individuele molens op boerenerven gaf een chaotisch beeld. Hij meent dat de overheid sturend moet optreden en plekken moet aangeven waar dergelijke ontwikkelingen wel mogelijk zijn, bv. langs de A12, maar ook waar deze niet passen.

Statenlid Utrecht: meent dat de discussie vanavond gaat over de vraag of er in het Groene Hart al dan niet locaties moeten worden aangewezen. Dat is een andere discussie dan maatregelen van bovenaf opleggen. Zij is inmiddels vanuit het midden opgeschoven naar de linker stelling, als het gaat om het Groene hart.

Statenlid NH: heeft problemen met de rechterstelling. Het gaat nu om het opstellen van plannen en het bedenken van goede oplossingen voor het Groene Hart. Bottom up gaat dat niet lukken.

Spreker memoreert dat duurzame energie enkele jaren geleden nog onbespreekbaar was, terwijl inwoners nu, die daarbij betrokken worden, dat juist spannend vinden en gemotiveerd zijn om op duurzame energie over te gaan. Hij daagt de provincies uit om bij bottum-up initiatieven de verbinding te zoeken met de rol die provincies willen vervullen. Op die verbinding zitten veel mensen te wachten, nl. een overheid die faciliteert maar tegelijkertijd ook keuzes maakt.

Statenlid NH: initiatieven bottum-up zijn “gerommel in de marge”. Er moet voor het Groene Hart echt een masterplan komen.

Spreker geeft aan dat een masterplan bedoeld is voor het aanwijzen van locaties. Vervolgens dient men dat gezamenlijk te gaan uitwerken.

Keuze voor rechts:

Statenlid ZH: geeft aan dat er heel veel nodig is om de Randstad in 2050 energieneutraal te laten zijn. Een groot deel van het Groene Hart kan men onder water zetten en daarop drijvende zonnepanelen plaatsen. Dat vraagt wel om lef.

Statenlid Utrecht: is van mening dat er reeds een masterplan ligt, nl. het energieakkoord. De politiek moet nu een stap naar achteren doen en ruimte geven aan initiatieven. Men vergadert “zich kapot” terwijl iedereen beseft dat het om een zeer urgent probleem gaat. Nu moet er kapitaal komen om stappen te zetten en moeten de regels aan de kant worden gezet om uitvoering aan beleid te kunnen geven.

Statenlid ZH: memoreert dat het energieakkoord van boven af is opgelegd. In de veengebieden in Drenthe heeft dat veel weerstand opgeroepen. In Gelderland bestond (in Beuningen) het plan om twee windmolens te bouwen, maar dat leverde tegenstand op. Toen kreeg de bevolking de ruimte aan te geven hoe het wel zou kunnen. Breed werd er gesproken over de vraag hoe Beuningen energieneutraal zou kunnen worden. Uiteindelijk heeft die betrokkenheid een enthousiaste bevolking en 10 windmolens opgeleverd. Dat is een goede werkwijze, samen met de bewoners een masterplan maken. Het opleggen van besluiten is contraproductief.

Statenlid ZH: komt uit het gebied en hij weet dat er veel meer initiatieven zouden worden ondernomen wanneer de overheid dat beter zou gaan faciliteren. Initiatiefnemers lopen nu tegen zeer veel problemen aan. Wordt dat weggenomen, dan kan er veel duurzame energie in het Groene Hart worden gerealiseerd.

Midden op de lijn:

Statenlid Utrecht: meent dat het aanwijzen van locaties en het opstellen van een masterplan duidelijkheid en ruimte biedt voor bottum-up initiatieven. Anderzijds moet niet alles 100% worden vastgelegd. Zij kan zich vinden in de linker en de rechter stelling. De energietransitie moet wel van bovenaf een boost krijgen, met in achtneming van de ruimtelijke kaders.

Statenlid NH: vindt de bottum-up initiatieven van belang. De overheid moet meer bewustwording bij de burger stimuleren als het gaat om energietransitie. Hoe dan ook moet er een masterplan komen om de energietransitie mogelijk te maken.

Statenlid Utrecht: vraagt zich af of die urgentie voor energietransitie wel voldoende in de samenleving is ingedaald. Een regierol van de provincie is nodig, ook voor het vinden van locaties. Duidelijk moet worden gemaakt dat de doelen niet worden gehaald, wanneer er geen stappen worden gezet, en wat daarvan de gevolgen zijn. Zo komt er ook meer motivatie voor bottum-up initiatieven, die overigens wel eens duwtje kunnen gebruiken.

Spreker geeft aan dat zowel de linker als de rechter stelling nodig is. Er zijn voor initiatieven investeringen nodig en dat vraagt om investeringszekerheid. Het is dan ook belangrijk dat de overheid duidelijkheid en zekerheid biedt. Er zullen beslissingen moeten worden genomen over windmolens en zonnevelden. Hij roept de stuurgroep op daarbij ook een financiële opgave te leveren, juist om willekeur onder inwoners te voorkomen. Er moet een financieel instrumentarium komen om revenuen goed te verdelen c.q. te herinvesteren.

Statenlid NH: vindt dat de provinciale overheid verantwoordelijkheid draagt voor het bewaren van waardevol landschap. In het beeldkwaliteitsplan van Noord-Holland wordt een hoofdstuk gewijd aan de gebieden die zich lenen voor energietransitie. Dat is een grof kader, hetgeen nodig is om als bestuur een afweging te kunnen maken. Daarbinnen passen vele initiatieven.

Statenlid Utrecht: wijst erop dat 1 windmolen net zoveel oplevert als 10 ha. zonnepanelen. Hij roept op om voorzichtig met het landschap om te gaan.

c. BIJ HET ZOEKEN NAAR LOCATIES VOOR GEPLANDE ONTWIKKELING IN HET GROENE HART

Links: Moeten de Groene Hart provincies samenwerken en elkaar op locatiekeuzes kunnen aanspreken?

Rechts: Is het aan de betreffende provincie om een geschikte plek te zoeken?

Keuze voor links:

Statenlid ZH: is van mening dat de provincies in de toekomst met elkaar in gesprek moeten blijven, ook over discutabele locaties.

Statenlid ZH: vindt het goed dat provincies elkaar op keuzes aanspreken omdat eigendommen en water niet bij provinciegrenzen ophouden. Deze ontwikkelingen moeten gezamenlijk worden ingevuld.

Statenlid ZH: memoreert dat jaren geleden het Groene Hart beleid is ontwikkeld. De kritiek van de Randstedelijke Rekenkamer was dat het beleid niet werd geëvalueerd en men elkaar niet op resultaten aansprak. Dat moet nu wel gebeuren.

Statenlid Utrecht: is van oordeel dat niet alleen de provincies elkaar moeten aanspreken op samenwerking, maar ook de overheid.

Statenlid Utrecht: is voorstander van samenwerking maar de vraag is wel wie de toon zet. Zijn dat de hardlopers of de remmers? Het Groene Hart is een gemeenschappelijke opgave en dus moeten er gezamenlijk keuzes worden gemaakt. Dat is tot nog toe onvoldoende gebeurd.

Keuze voor rechts:

Statenlid NH: is van mening dat provincies het beste zelf kunnen bepalen waar de meest optimale locaties zich bevinden. De provincie dient zelf de zeggenschap te houden maar wel dienen de provincies gezamenlijk een plan te maken.

Statenlid ZH: vindt het goed de hoofdcontouren van een plan te schetsen, maar provincies moeten wel hun eigen keuzes kunnen maken. Het grootste deel van het Groene Hart ligt in Zuid-Holland. Het kan toch niet zo zijn dat de provincie Utrecht gaat bepalen wat er in Zuid-Holland gaat gebeuren.

Midden op de lijn:

Spreker geeft aan dat provincies de wettelijke taak hebben om te beschermen en dat kan niet in samenwerking worden gedaan. Er moeten wel samen doelen worden geformuleerd en waarden worden bepaald, maar het beschermen mag niet worden gedelegeerd. Duidelijk moet zijn wat wel of niet is toegestaan.

Statenlid NH: wijst nadrukkelijk op de rol van de landelijke overheid, die nu onderbelicht is gebleven.

Statenlid NH: stelt voor een waardenkaart voor het gehele Groene Hart op te stellen als basis voor de bestuurders. Daarmee kunnen zij aan de slag. Zo kunnen provincies zelfstandig opereren maar wel met een gelijkgeschakeld doel.

Statenlid NH: benadrukt de urgentie van het tegengaan van de bodemdaling. Nog eens 10 jaar polderen moet worden voorkomen.

Gedeputeerde Bom is verheugd te constateren dat het merendeel van de aanwezige statenleden voorstander is van samenwerking tussen de drie provincies. Toch gaat iedere provincie uiteindelijk over zijn eigen beleid. In het gebied wordt gewacht op beleid dat zoveel mogelijk door provincies gelijkloend is, als het gaat om ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijke ordening. Dat geeft het gebied duidelijkheid. Meer en meer komt men er achter dat er maatwerk nodig is omdat gebieden niet met elkaar te vergelijken zijn en een eigen dynamiek hebben.

3. Het vervolg

Gedeputeerde Bom licht toe dat het rijk in deze ook op zijn verantwoordelijkheid wordt aangesproken. Onlangs is het College van Rijksadviseurs op bezoek geweest, die waardevolle adviezen heeft meegegeven op het gebied van energietransitie. O.a. werd geadviseerd eerst naar de daken te kijken als het gaat om de plaatsing van zonnepanelen en voorzichtig met het landschap om te gaan.

Gewerkt wordt aan een regiodeal over bodemdaling met de minister van Landbouw en de staatssecretaris. Dat (eerst kleinschalige initiatief) wordt opgeschaald naar een soort Groene Hart deal met vele participanten. Zij onderschrijft van harte dat nog eens 10 jaar polderen beslist niet de bedoeling is.

De stuurgroep heeft ook oog voor de grote steden rondom het Groene Hart. De stuurgroep gaat daarmee het gesprek aan, immers, het Groene Hart heeft ook de steden veel te bieden.

Het idee van de waardenkaart spreekt haar aan.

De stuurgroep zal de Staten van de drie provincies regelmatig informeren over mogelijk te nemen stappen. Gezocht wordt naar de beste manier om de Staten mee te nemen in die stappen. Suggesties op dat vlak stelt de stuurgroep op prijs.

Zij vraagt de Staten het enthousiasme, dat ze hier proeft, vast te houden voor het vervolgtraject.

De heer Schaddelee kan zich voorstellen dat er uit de drie Staten een werkgroep wordt gevormd voor het gezamenlijk ontwikkelen van de omgevingsvisie. Het is niet goed wanneer er voor het Groene Hart drie verschillende omgevingsvisies worden opgesteld.

Voorts wordt opgemerkt dat het, wat betreft de participatie van de Staten, belangrijk is te weten hoe het proces verloopt en wie wanneer waarbij betrokken wordt, zodat provincies zelf keuzes kunnen maken. Tot nog toe is het proces voor de Staten te weinig inzichtelijk.

Gedeputeerde Bom laat weten dat de drie Staten voorstellen met keuzemogelijkheden van de stuurgroep zullen ontvangen, ook over het participatietraject voor de Staten en de buitenwereld.

Elisabeth van den Hoogen vraagt of er ook een bodemdalingbestendig businessmodel kan worden aangeleverd. Dat is voor de veehouders van groot belang.

Gedeputeerde Bom verwijst naar de regiodeal met de minister en de staatssecretaris waar zij zojuist over sprak. De regiodeal gaat elementen bevatten van onderzoek, keuzes, handelingsperspectieven en kennisdeling. Wellicht dat een businessmodel daar ook onderdeel van kan zijn.

Ali Dekker sluit vervolgens deze bijeenkomst af, onder dankzegging voor ieders komst en bijdrage.

Duidelijk is geworden dat de provincies in deze niet alleen kunnen optrekken, maar dat er voor het Groene Hart een gezamenlijke opdracht ligt.

Voorts werd opgeroepen om in de omgevingsvisies van de drie provincies één en hetzelfde hoofdstuk op te nemen over het Groene Hart.